

CUMHURİYET DÖNEMİ
VE
ARKEOLOJİ

- İMPARATORLUK MİRASI
- YENİ ULUS DEVLET SÜRECİ
- ANADOLU'YU SAHİPLENME

9 MAYIS 1920 TBMM'NİN İLK HÜKÜMETİ

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI'NA BAĞLI OLARAK GÖREV YAPAN

TÜRK ASAR-I ATİKA MÜDÜRLÜĞÜ

BİR YIL SONRA HARS (KÜLTÜR) MÜDÜRLÜĞÜ'NE DÖNÜŞTÜRÜLÜR

GÖREVi: MİMARİ ESERLERİN VE ÖREN YERLERİNİN KORUNMASI; İLLERDE
DAHA ÖNCE AÇILMIŞ OLAN MÜZE-İ HÜMAYUN ŞUBELERİNİN GÖZETİM VE
İDARESİ

Millî Mücadele'nin ölüm-kalım savaşı verildiği aylar ve yıllarında müzecilik alanında pek fazla bir çalışma yapılamamıştır. Ancak, Anadolu'nun işgal altında bulunan bölge ve şehirlerindeki eski eserlerin yıkıma uğraması ve müzelerin yağma edilmesi endişesi çok acı şekilde yaşanmıştır. Ne var ki bu konuda memleket fazla bir zarar görmemiş, ancak Büyük Taarruz'dan hemen sonra Yunanlıların İzmir'i ateşe verdiği günlerde, Amerikan Konsoloslğu İzmir Lisesi ambarlarında korunan Sard kazısı eserlerini 56 sandığa yerleştirerek bir gemi ile New York'taki Metropolitan Müzesi'ne göndermiştir. Zaferden hemen sonra, doğrudan Atatürk'ün emriyle Müzeler Müdürü Halil Ethem (Eldem) eserlerin iadesi konusunda sert girişimlerde bulunmuş, uzun yazışmalar sonunda 3 sandık eser dışında, 53 sandık eski eser, 1924 yılı haziranında Türkiye'ye geri gönderilmiştir

Zaferin kazanılmasından birkaç ay sonra, Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa, 5 Kasım 1922 tarihli “Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında Talimat” başlığı ile bir genelge yayınlamış ve illere göndermiştir⁴. Türk müzeciliğinin geleceği için önemli bir adım olan bu genelgede, müze müdürleri ve memurlarının görev ve sorumlulukları açıklanmakta, arkeoloji ve etnoloji ile ilgili eserlerin derlenmesi, envanter ve koruma işlerinin nasıl yapılacağı konusunda teknik bilgiler verilmektedir. Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa, bir süre sonra, Atatürk’ün emriyle, eğitim ve kültür sorunlarını incelemek üzere bir Heyet-i İlmiye kurmuştur. 15 Temmuz 1923’te Ankara’da toplanan Heyet’in çalışma programında; Ankara’da bir Millî Müze kurulması ve buna bağlı olarak Türk Etnografya Müzesi’nin hemen açılması, mevcut Asar-ı Atika Nizamnamesi’nin yeni şartlara göre bir daha gözden geçirilmesi konuları da yer almaktadır. İlim heyeti bir ay çalışmış ve raporunu Bakanlığa vermiştir. Bu çalışmaların yapıldığı günlerde yenilenen hükümet, 14 Ağustos 1923 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde okuduğu programında Hars Müdürlüğü tevsi ve ikmal olunarak muhtelif yerlerde tetkikata başlanacak, münasip merkezlerde millî müzeler vücuda getirilerek millî asarın cem ve tetkikine çalışılacaktır, sözlerine yer verilmiştir.

"Bir vatanın sahibi olmanın yolu, o topraklarda yaşanmış tarihi olayları bilmek, doğmuş uygarlıkları tanıma ve sahip olmaktan geçer."

"Geçmiş bilinmezse, gelecek bilinmez. Geçmiş modern bir devlet kurmada en iyi örnektir."

" Tabiatın esrar dolu sinesine her gün daha çok girmekte olan insan zekası, realiteye kavuşmak için çalışanları tatmin edecek ve insanlık tarihini aydınlatacak ilimler bulmuş ve tespit etmiştir. İşte Arkeoloji ve Antropoloji, o ilimlerin başında gelir. Tarih, bu son ilimlerin bulduğu belgelere dayandıkça temelli olur. Onun içindir ki, bizim tarih belgelerimizin her parçası klasik sayılan kültür eserlerinin de aynasıdır."

Bakanlar Kurulu Kararnamesinden sonra, Topkapı Sarayı, müze olarak ziyarete açılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı (Asar-ı Atika ve Müzeler Dairesi)'na bağlanmış, hemen onarımına başlanmıştır. Sarayın onarımı, eşyalarının envanteri ve teşhiri yıllarca sürmüştür. 1927 yılında bir bölümü ziyarete açılan Topkapı Sarayı Müzesi'ne Atatürk, bu tarihten sonra zaman zaman gelmiş, çalışmalar hakkında Müzeler Müdürü Halil Ethem Eldem'den bilgi almıştır. 6 Eylül 1929 günü öğleden sonra yaptığı bir ziyarette Topkapı Sarayı'nda 3 saatten fazla kalmış, onarımları yerinde görmüştür6. O gün Topkapı Sarayı ikinci avlusuna kurulan padişah otağları ve saltanat çadırları Atatürk'ün dikkatini çekmiş, Şah İsmail Tahtı olarak bilinen Nadir Şah Tahtı'nı incelemiştir. İki gün sonra 8 Eylül1929 günü Ayasofya Camiini de ziyaret eden Atatürk, Kayyum Mehmet Efendi'nin cami hakkında verdiği izahatı dinlemiş, özellikle Ayasofya'ya Osmanlı devrinde yapılan eklemeler üzerinde durmuştur.

KONYA GEZİSİ

(Acele ve Mühimdir) Konya: 19.2.1931

Başvekâlete

Son tetkik seyahatimde muhtelif yerlerdeki müzeleri, eski vemedeniye eserlerini de gözden geçirdim:

1 - İstanbul'dan başka Bursa, İzmir, Antalya, Adana ve Konya'da mevcut müzeleri gördüm. Bunlarda şimdiye kadar bulunabilen bazı eserle rmuhafaza olunmakta ve kısmen de ecnebi mütehasısların yardımı ile tasnif edilmektedir. Ancak memleketimizin, hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan âbidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerinde ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji mütehasıslarına kat'î lüzum vardır. Bunun için Maarifçe harice tahsile gönderilecek talep eden bir kısmının bu şubeye tahsisi muvafık olacağı fikrindeyim.

2 — Konya 'da, asırlarca devam etmiş ihmaller sebebiyle büyük bir harabı içinde bulunmalarına rağmen sekiz asır evvelki Türk medeniyetinin hakiki şaheserleri sayılacak kıymette bazı mebâni vardır. Bunlardan bilhassa Karatay Medresesi, Alâeddin Camii, Sahip-Ata medrese, cami ve türbesi, Sırçalı Mescit ve ince Minare, derhal ve müstacelen tamire muhtaç bir haldedirler. Bu tamirin gecikmesi, bu âbidelerin kamilen inkırazını mucip olacağından evvelâ asker işgalinde bulunanların tahliyesinin ve kâffesinin mütehasıs zevat nezaret ile tamirinin temin buyurulmasını rica ederim.

“Gazi M. Kemal”

ATATÜRK ÇOK KISA SÜREDE YURTTA BİRÇOK MÜZENİN AÇILMASINI SAĞLAMIŞTIR

Atatürk Döneminde kurulan müzelerden bazıları

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (1923),

Edirne Müzesi (1923),

Antalya Müzesi (1923),

Adana Müzesi (1924),

Bergama Müzesi (1924),

Topkapı Sarayı Müzesi (3 Nisan 1924),

Ankara Etnoğrafya Müzesi (1925),

Tokat Müzesi (1926),

Amasya Müzesi (1926),

Sinop Müzesi (1926),

İzmir Müzesi (1927),

Sivas Müzesi (1927),

Kayseri Müzesi (1929),

Afyon Müzesi (1931),

Denizli Müzesi (1932),

Çanakkale Müzesi (1932),

Samsun Müzesi (1933),

Van Müzesi (1933),

Ayasofya Müzesi (1934),

İznik Müzesi (1934),

Diyarbakır Müzesi (1934),

Manisa Müzesi (1935),

Alanya Müzesi (1935),

Silifke Müzesi (1935),

Isparta Müzesi (1935),

Niğde Müzesi (1936),

Kütahya Müzesi (1936),

Tire Müzesi (1936),

Kırşehir Müzesi (1936),

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (1937)

KURŞUNLU HAN VE MAHMUT PAŞA BEDESTENİ

ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ

15 Nisan 1931 tarihinde Türk ve Anadolu tarihi araştırmaları için ileride Türk Tarih Kurumu olarak adlandırılacak "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti" kurulur.

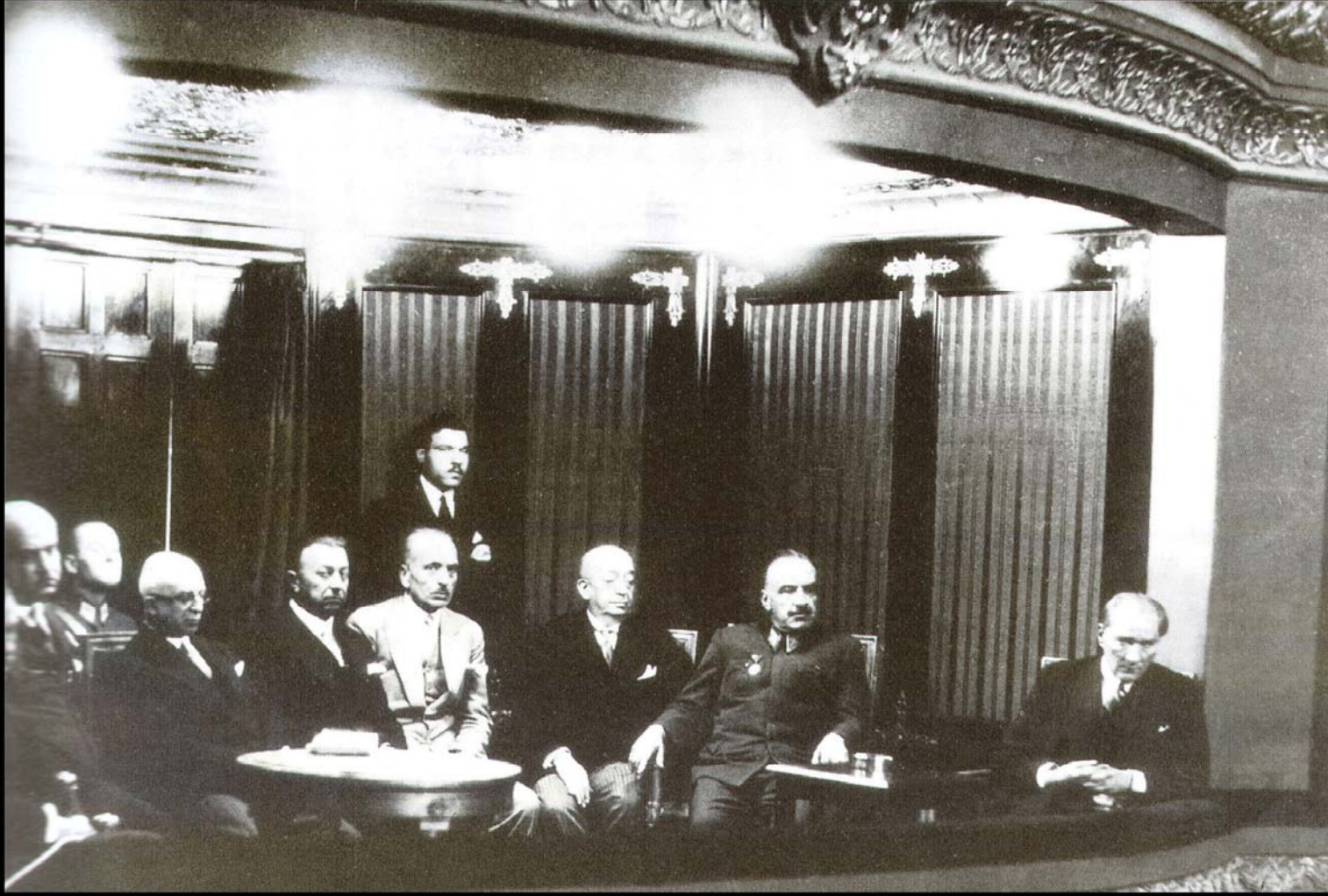
Bu kurum, 1930' lu yıllarda Türk Tarihinin ana hatlarını hazırlamak için çalışmalara başlayacak, ülkede ilk kez düzenlenecek arkeolojik kazıları hayata geçirecek, düzenleyeceği kongre ve bilimsel yayınlar ile elde edilen sonuçları bilim dünyasına duyurmaya başlayacaktır.

1932 yılında Avrupa' ya, tarih ve arkeoloji eğitimi görmeleri amacıyla öğrenciler gönderilecektir.

Krslerdeki mevcut uzman açığını kapatmak için de 1933 yılında Almanya' da Hitler' in iktidara gelmesiyle ülkeden ayrılmak isteyen çok sayıda bilim insanı ile sözleşme yapılarak Türkiye' ye gelmeleri ve yeni kurulacak üniversitelerde görev almaları sağlanacaktır.

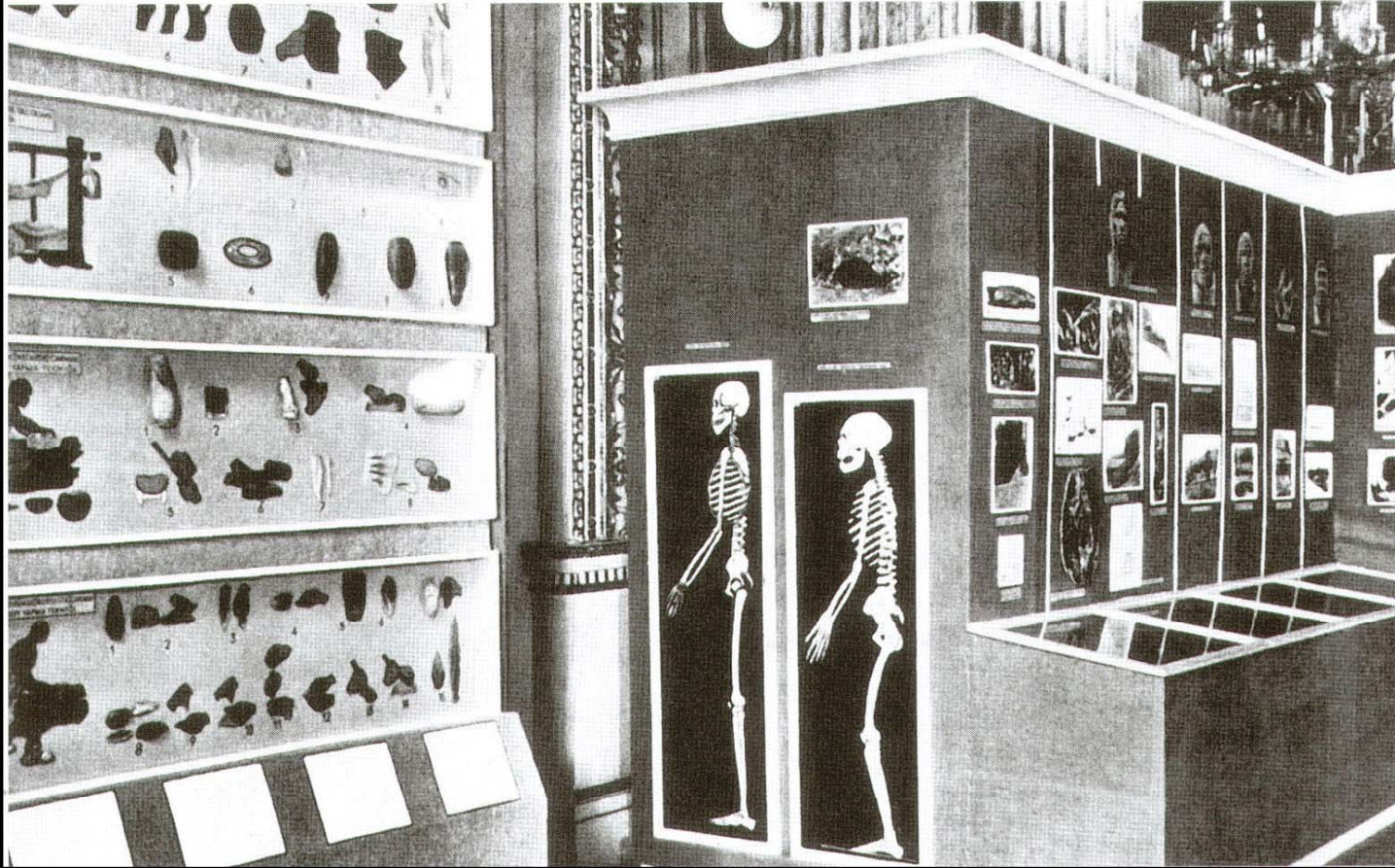
Türk Tarih Kurumu toplantısına başkanlık ederken
19 Temmuz 1931

Ankara Halkevi'nde (Resim ve Heykel Müzesi)
I. Türk Tarih Kongresi'ni izlerken...
2 Temmuz 1932

I. Türk Tarih Kurumu'na katılan üyelerle birlikte
Marmara Köşkü, 8 Temmuz 1932

II. Türk Tarih Kurultayı nedeniyle Dolmabahçe Sarayı'nda açılan Tarih Sergisi'nde Paleolitik ve Neolitik Çağ eserleri köşesi, 1937

LES FOUILLES FAITES PAR LA SOCIÉTÉ D'HISTOIRE TURQUE

Türk Tarih Kurumu tarafından 1937 yılına kadar yapılan kazıları gösteren harita

II. Türk Tarih Kurultayı nedeniyle hazırlanmıştır

Figure 3.1. Von der Osten greets Atatürk at Gavurkale (Giaour Kalessi), May 1930. Courtesy of the Oriental Institute of the University of Chicago.

Türk Tarih Kurumu tarafından yapılan Ahlatlıbel Kazısı'nda,
5 Mayıs 1933

Türk Tarih Kurumu tarafından yapılan
Alpullu Tümülüsü Kazısı-1936

Türk Tarih Kurumu tarafından yapılan
Ankara-Çankırıkapı Kazısı-1937

Alacahöyük ortostatlarının bulunuşu / Finding of the orthostats at Alacahöyük

Alaca Höyük Kazısı, 1938 – Çorum

Kazıda ele geçen eserlerden bir kısmı Ankara'ya getirilerek Atatürk tarafından incelenmiştir.

Atatürk, 1935 yılında Yalova deniz köşküne çağırıldığı Afet İnan ve TTK Başkanı Hasan Cemil Çambel'e (Prof. Halet Çambel'in babası) 10 maddelik bir direktif dikte ettirir.

10 Maddelik direktifi

**1- Her türlü tarihi vesika, malzeme ve abideleri bulma, toplamak ve muhafaza ve restore etmek,
2- Memleket içinde ve dağınık bir halde açıkta duran tarihi eserleri tahrip olunmak, çalınmak, satılmak, ziya'a uğramak ve zamanla kendi kendine harap olmak tehlikesinden masun bulundurmak için hükümetçe bütün tedbirler alınmak,**

3- Hükümet otoritelerinin ve belediyelerin yakın ilgi, takip ve mesuliyetleri altında Cumhuriyet Halk Partisi'nin Halk Evleri'ne ve parti organlarına açtıracığı sürekli ve usanmaz bir propaganda faaliyeti ile ve Basın Yayın Umum Müdürlüğü nezareti ve takibi altında günlük gazete ve mecmualarda yaptırılacak sürekli, tesirli, popüler neşriyatla, bu milli tarih mallarının asıl sahibi olan Türk halkına muhafaza ettirmek,

4- Gerek içeride ve gerek dışarıdaki müzeler ve kütüphanelerde mevcut eski eslerin ve tabloların kopyalarından koleksiyonlar vücuda getirmek.

5- Ankara, İstanbul, Bursa İzmir, Edirne de muayyen devirlere ve kültürlere ait eserleri toplayarak bu şehirleri büyük üslupta birer eski eserler ve abideler merkezi haline koymak,

6- Ecnebi tarih ekspedisyonların büyük sermayelerle başardıkları kazıları, ileride mali kudretimizin vüs atlı zamanında yapmak üzere, şimdilik, küçük mikyaslarda kazılar tertibi ile arkeolojik ve antropolojik araştırmalar ve keşifler yapmak,

7- Memleket içinde ve dışındaki mühim kazı ve keşif yerlerine seyahatler tertip ederek, bulunan tarihi eserler ve abideler üzerinde ilmi tetkikler yapmak, (Bu kapsamda Afet İnan, 1933 yılı sonbaharında Yunanistan, Mısır, Filistin ve Suriye de arkeolojik incelemeler yapmış ve dönüşünde bu ülkelerdeki çalışmalarını Atatürk'e anlatmıştır)

8- Hükümete düşen işleri, bu projeleri uygulamakla görevli komisyonların Hükümet nezdinde takip etmeleri,

9- Yabancı bilim müesseseleriyle ve otoriteleriyle, mütehassıslarla işbirliği kurmak,

10- Kültür Bakanlığının verimli yardımını, işbirliğini sağlamak.

Yapılan tüm bu girişimler, Atatürk'ün telgrafta yapılması gerekliliği üzerinde durduğu konuların hayata geçmesi adına atılmış ilk somut adımlardır. Ancak Atatürk'ün en büyük isteklerinden birisi; tarih, coğrafya, dil, antropoloji ve arkeoloji çalışmalarının bir arada yürütüleceği ve bu alanlarda eğitim vererek Gelecek Türkiye'sinin bu alanlardaki bilim insanlarının yetiştirilmesine olanak tanıyacak bir fakültenin açılmasıdır. Yerini ve inşasını bizzat kendi çalışmaları ile belirleyip izlediği bu fakülte, yine büyük önderin öngörüsüyle verdiği isimle Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi olarak 14 Haziran 1935 tarihinde Mecliste alınan "Ankara'da kurulması" kararı ile hayata geçecektir.

1936'da açılan Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Landsberger ve öğrencileri
Landsberger and his students at the Faculty of Languages and History, Geography founded in 1936

II
Dr. Şükrü Çiğ, Dr. Şükri ve
Tunçer Çiğ'in öğrencileri arasında
Muazzez İlmiye Çığ (Zooloji ve
Botanik).
Tunçer Çiğ, Mart 1976.

H. G. Güterbock, Benno Landsberger, Dr. Şükri ve
aralarında Muazzez İlmiye Çığ'ın da bulunduğu bir grup
öğrenci / H. G. Güterbock, Benno Landsberger, Dr.
Şükri and a group of students, among them Muazzez
İlmiye Çığ

türk'ün eğitim politikasındaki hedeflerin
Kırk kişilik kontenjanı ile açılmak
içinde okuma hevesi olan bir çok genç in

Benno Landsberger

H. G. Güterbock

Hans Gustav Güterbock

(27. 5. 1908, Berlin – 29. 3. 2000, Chicago)

Berlin, Marburg ve Leipzig'de Hititoloji ve Asuroloji okudu. Hitit ve Mezopotamya tarihi konulu çalışmasıyla 1933'te doktor ünvanını aldı. 1935'e kadar Boğazköy kazısında H. Ehelolf'un yanında filolog olarak çalıştı. 1936'da Ankara'ya göç etti ve üniversitede Hititoloji profesörü oldu. Kendisi gibi Ankara'ya göç eden eski öğretmeni Benno Landsberger'le birlikte, Eski Önasya dilleri alanında uzman ilk Türk bilim adamlarını yetiştirdiler. Boğazköy metinleri üzerinde çalışmaya devam eden Güterbock, 1940 ve 1942'de, Boğazköy'den çıkarılan mühür baskıları üzerindeki Hitit hiyerogliflerinin okunmasına ışık tutan yayınlar yaptı. Aynı yıllarda Ankara'daki yeni arkeoloji müzesinde Hitit yontularının bugüne dek değişmeyen sergi düzeninin kurulmasında çalıştı. 1948'de önce Uppsala'ya, oradan da Chicago Üniversitesi'ne geçti, burada 1949'da Hititoloji profesörü oldu. Yayımladığı birçok kitabın yanı sıra, *Chicago Hittite Dictionary* (Hititçe Sözlük) ile de (Harry Hoffner Jr. ile birlikte) bu bilim dalına önemli derecede katkıda bulundu. 1995'te geniş kapsamlı özel kitaplığını, savaşta büyük kayıplara uğrayan Leipzig Üniversitesi'ndeki eski bölümüne bağışladı.

Hans Gustav Güterbock

(Berlin, 27 May 1908, Chicago, 29 March 2000)

studied Hittitology and Assyriology in Berlin, Marburg and Leipzig, receiving his doctorate in 1933 with a dissertation on Hittite and Mesopotamian history. Until 1935 he assisted H. Ehelolf with the philological research of the Boğazköy expedition. In 1936 he emigrated to Ankara, where he received a chair in Hittitology at Ankara University; here, together with his former teacher and fellow émigré Benno Landsberger, Güterbock trained the first generation of Turkish specialists in ancient Near Eastern languages. In this position he was also able to continue his work on the texts from Boğazköy-Hattusha, and his publications of the clay bullae (seal impressions) found at Boğazköy (1940 and 1942) represent a great contribution to the interpretation of the Hittite hieroglyphics. During his years in Ankara, Güterbock also supervised the arrangement of the sculpted Hittite orthostats in the new archaeological museum in Ankara; this display remains in place today. In 1948 he moved on to Uppsala, and from there to the University of Chicago, where he was welcomed in 1949 as a professor of Hittitology. He continued to serve the discipline well through his many publications, not to mention the University of Chicago Hittite Dictionary which he published in cooperation with Harry Hoffner Jr. In 1995 he generously willed his extensive private library to his old institute at the University of Leipzig, which had suffered such great losses during the war.

Benno Landsberger in dersinde / At Benno Landsberger's class

Muazzez İlmiye Çığ ve bir arkadaşı çiviyazılı tabletleri kopyalarken / Muazzez İlmiye Çığ and a colleague copying cuneiform tablets

Remzi Oğuz Arık

(11. 7. 1899, Kabaktepe/Kozan – 3. 4. 1954, Adana)

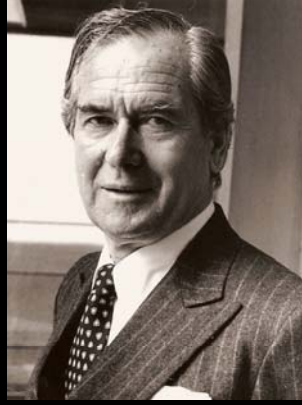
Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okudu. Yüksek öğrenim için yurtdışına gönderilen ilk Türk öğrencilerden olan Arık, 1926-1930 yılları arasında Paris'te arkeoloji, sanat tarihi ve Arap dilleri okudu. Böylece, üniversite eğitimi almış ilk Türk arkeoloğu oldu. 1934'te Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde sanat tarihi öğretmeni olarak göreve başladı. Sonraki yıllarda birçok yerde kazı yaptı; bunlardan biri olan Alacahöyük'te, Hamit Zübeyr Koşay ile birlikte İlk Tunç Çağı'ndan kalma ünlü prens mezarlarını gün ışığına çıkardı. 1940'ta Ankara Üniversitesi Arkeoloji kürsüsünden ayrılarak Arkeoloji ve Etnografya Müzesi müdürü oldu. 1949'da Ankara'da yeni kurulan İlahiyat Fakültesi'nde sanat tarihi profesörü olarak göreve başladı.

Remzi Oğuz Arık

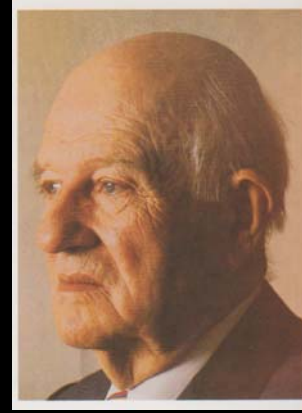
(*Kabaktepe/Kozan, 11 July 1899, †Adana, 3 April 1954)

studied at the faculty of Letters of the University of Istanbul. As a member of the first group of Turkish students who were sent abroad for further education, he studied archaeology, history of art and Arab languages in Paris from 1926 to 1930. He thus became the first Turkish archaeologist with a proper university education. In 1934 he was appointed a teacher of history of art at the Gazi Eğitim Enstitüsü at Ankara. During the following years he excavated at numerous sites, among them Alaca Höyük, where he, together with Hamit Zübeyr Koşay, brought to light the rich and famous noble-graves of the Early Bronze Age. In 1940 he left the chair of archaeology at Ankara University and became director of the Museum of Archaeology and Ethnography. In 1949 he was appointed professor of history of art at the new faculty of theology at Ankara.

ORD. PROF. DR. EKREM AKURGAL

ORD. PROF. DR. SEDAT ALP

PROF. DR. TAHSİN ÖZGÜÇ

PROF. DR. NİMET ÖZGÜÇ

PROF. DR. KUTLU EMRE

PROF. DR. HAYAT ERKANAL

PROF. DR. AYKUT ÇINAROĞLU

PROF. DR. UĞUR SİLİSTRELİ